

Tale i Tælavåg søndag 3. september 1972.

Hele Europa er i vår tid inne i sterke brytninger og forandringer. Virkningene av det merker vi også innover vårt eget land. Det fører i noen grad til sinnsmessige spenninger og meningsforskjell. Det må likevel være en oppgave for oss alle å bevare sinnets balanse og rimelig høviske omgangsformer.

Vi har alle bruk for rolig ettertanke for å kunne orientere oss i tidsutviklingen, og for at vi til hver tid sammen skal kunne løse de oppgaver den stiller oss overfor. Unødig opphisselse reduserer tenkeevnen og gjør oss mindre skikket til klare avgjørelser.

Fra lange tider tilbake har tenkende mennesker måttet fundere på hvordan det skulle bli mulig å forandre denne krigerske verdensdel til et fredens og samarbeidets område. Generasjon etter generasjon har måttet oppleve bitre skuffelser i de håp og ønsker de hadde. Det syntes som om Europa var lenket til en ond sirkel som stadig påny førte dets nasjoner til kamp på liv og død med hverandre.

Ethvert ansvarlig menneske må stille seg det spørsmål om disse stadige kriger også skal være kommende generasjoners skjebne i vår verdensdel. Det er nok av gamle motsetninger, ulmende hevngjerrighet

og ikke utsonede fiendskap å puste til for å sette den onde sirkel i bevegelse igjen.

Det vil verken seirende eller tapere fra fortidens mange væpnede konflikter ha noen fordel av.

Derfor er den største av alle utfordringer til alle Europas nasjoner i dag den å bryte den onde sirkel og lære seg til å leve i fred og samarbeid med hverandre. For første gang i historien synes det å foreligge reelle muligheter for å forme en slik fredens og samarbeidets veg inn til Europas framtid.

La gå at det kan være delte meninger om hvordan denne vegen skal formes og hvilke mål den skal føre til. Men det bør ikke være delte meninger om at dette i dag er det viktigste siktepunktet for all europeisk politikk.

Da den andre verdenskrigen var slutt for 27 år siden, var Europa smadret både økonomisk og politisk. Det stilte nasjonene overfor enorme oppgaver og fra tidligere erfaringer var det lett å slutte at dette kaos var fylt av farer for framtiden.

Imidlertid skjedde det at nasjonene - først nølende og forsiktig - skritt for skritt utviklet et samarbeid som var uten sidestykke i fortiden. Dette samarbeid kom etter hvert til å omfatte nasjoner som hadde stått mot hverandre i den grusomme krigen. Særlig viktig i denne sammenheng var det at Vest-Tyskland og Frankrike gikk inn i dette samarbeid med fast vilje til å avvikle gamle fiendskap og til å knytte landene sammen i et stadig videregående samarbeid.

Også Norge stod med vårt delvis ødelagte land

overfor liknende problemer. Det ble snart klart at både behov og muligheter lå til rette for nye og mer systematiske former for samvirke mellom nasjonene.

Vi hadde bak oss en vond tid med mange ødeleggelser. Og mer enn det: Vi hadde i minne en tidligere etterkrigstid - tiden etter den første verdenskrigen - da de europeiske nasjoner trakk seg inn i seg selv, dyrket nasjonalisme og gamle fiendskap, markerte alle grenser mellom seg med både økonomiske og militære sperrer. Følgene av denne utviklingen hadde vi alle opplevd, i dype økonomiske kriser, i fascisme og nazisme, i demokratiets undergang i en ny krig frykteligere enn noen av de tidligere.

Hva skulle så skje når Europa våknet til liv igjen etter den andre verdenskrigen? Hva skulle vi selv gjøre - hva skulle Norge gjøre?

Vi stilte snart høye mål for vårt eget land. Tenksomme mennesker var imidlertid klar over at for å bygge på trygg grunn, måtte vi samarbeide med andre nasjoner. Vi måtte ikke igjen komme opp i at landene kunne eksportere stagnasjon, tilbakegang og arbeidsløshet til hverandre.

Så valgte da Norge å gå inn i internasjonalt og europeisk samarbeid på en helt annen måte enn før. Det satte sitt preg på vår innmelding og vår deltaking i De forente nasjoner og dets mange virksomheter. Men framfor alt gikk vi inn på en annen måte enn noen gang før i et europeisk samarbeid, både økonomisk og forsvarspolitisk.

Her er ikke stedet i dag til å følge dette

europpeiske samarbeidets historie i de siste 27 år
- som er Europas lengste fredsperiode i dette århundre.

Jeg føler meg trygg når jeg sier at uten de gjensidige impulser og den støtte dette samarbeidet har gitt, ville den sterke framgangen i Norge i denne tidsperioden ikke vært mulig.

Formene for dette samarbeidet har skiftet med tiden, og om dem har det ofte vært delte meninger, både i landene og mellom landene. Hovedretningen har likevel vært et stadig videre, bedre organisert og mer forpliktende samarbeid.

Vårt land har med fordel vært med i hele denne utviklingen. Det er Regjeringens politikk og råd til det norske folk at vi går videre på denne vegen, sammen med vennligsinnede nasjoner bygger ut et stadig fastere samarbeid, sammen legger grunnen til et Europa hvor krigens spøkelse ikke lenger skal finne noe spillerom. Det er den største oppgave vi kan stille oss i vår tid.

Norge verken kan eller bør isolere seg og være seg selv nok. Heller ikke Europa kan gjøre det. Samtidig med at det vest-europeiske samarbeid har utviklet seg, har det vært sterk framgang for å bedre forholdene mellom vest og øst. Det forteller blant annet traktatene mellom Vest-Tyskland og henholdsvis Sovjetunionen og Polen om.

Krigen i Vietnam er stadig verdens åpne sår og den bidrar til å forgifte hele den internasjonale atmosfære. Trass den har verden med stor oppmerksomhet fulgt president Nixons besøk til Kina og til Sovjet-

unionen. Uten å overdrive forventningene om hurtige positive resultater, er disse visittene tegn på ønske om å normalisere forholdene mellom disse store nasjoner.

Et samarbeidende Europa vil ha større evne til å gjøre en fruktbar innsats i utviklingslandene. Ingen andre land eller gruppe av land har vist noen større evne til å samarbeide med utviklingslandene. Dette vet disse land og de ser derfor positivt på at Europa også søker å skape orden og fred i sitt eget hus. All verdens nasjoner har vært med og båret følgene når det har klikket.

Den andre verdenskrigens tragedie utløste en betydelig innsats for å forme de regler som skulle gjelde for nasjonenes og menneskenes samliv. Det kom høytidelig til uttrykk i FN's menneskerettserklæring og i Europa-rådets menneskerettskonvensjon. De respektive medlemsstater har forpliktet seg til disse menneskerettigheter. De samme rettigheter blir hver dag og alt for mange steder tråkket under fot, trass de høytidelige forpliktelser.

Vi leser stadig om grupper som blir fratatt de mest elementære rettigheter og som blir fratatt den enkleste menneskelige verdighet. Midt i Europa foregår det stadig politiske kjetterprosesser etter forbilder fra de mørkere kapitler i menneskehetens brokete historie. Politiske fengsler og konsentrasjonsleire, fangeleire og flyktingeleire er en skjensel mot en sivilisasjon vi gjerne vil ha høye tanker om.

Det kan ofte synes håpløst å motvirke slike forhold. Mulighetene kan synes små for å brøyte

fastere grunn for de menneskerettigheter de fleste i prinsippet bekjenner seg til. Vi må likevel ha utholdenhet og styrke til ustanselig å være på vakt, og til å høye vår protest hvor som helst mennesker lider urett. Vi skal aldri miste troen på at det etter hvert skal være mulig å utrydde slike skjemmende innslag i menneskenes samfunn, innslag som det er altfor mye av rundt i verden.

Tidens store samfunnsoppgaver kan bare løses ved et samarbeid mellom nasjonene. Jorden er rik, og særlig de høyt industrialiserte land har hentet veldige rikdommer ut av dens skjød. Men ressursene tåler ikke tiltakende rovdrift og vi har ikke rett til å ødelegge det miljø som skal gi livsgrunnlag både for samtiden og etterslekten. Stadig sterkere blir med rette kravene om en ansvarlig bruk av ressursene, stadig høyere blir protestene mot forurensning av luft og vann - og mot en alminnelig forsøpling av naturen.

Naturens ressurser utveksles mellom alle nasjoner, kildene til forurensning finnes spredt vidt omkring, og de spyr sine forurensninger utover uten hensyn til landegrensener.

Dette - sammen med den alminnelige utvikling av produksjon, handel og kommunikasjoner - fører til at bare et høyt utviklet og forpliktende samarbeid kan trygge det fysiske og kulturelle grunnlaget for menneskehetens framtid.

Derfor ser jeg den stadige utvidelse av det organiserte samarbeid mellom nasjonene som et av de

store lyspunkter i vår tid. Mennesker og nasjoner er kallet til å ta del i videreføringen av dette.

Det er ikke bare i Europa dette skjer.

Liknende tendenser finner vi rundt i alle regioner og i alle verdensdeler. Ofte kjemper det med nesten overveldende vansker. Fortiden er en mektig størrelse når den nekter å slippe taket i nye slekter. Likevel går utviklingen sin gang. Så vel globalt som regionalt samarbeid vil i stigende grad være nødvendig for at menneskeheten skal ha fortsatt liv på denne klode.

Demokratiet slik vi kjenner det er en politisk samlivsform som er utviklet bare i en liten del av verden. I første rekke i Vest-Europa, i Nord-Amerika og så på den helt sydlige halvkule: Australia og New Zealand. Også denne politiske livsform kan ha mange defekter, men vi ser den nødvendig byttet med mer primitive styreformene. Vi ønsker i det europeiske samarbeid også å virke for stadig mer demokrati, i lokalmiljøet og i nasjonen, som i samarbeidet mellom nasjonene.

Har fortiden noe å lære oss når det gjelder dagens oppgaver og dagens plikter? De tilårskomne generasjoner i Europa har levd gjennom trengselstider som vi ikke har lov til å glemme.

For de aller fleste som gjennomlevde den andre verdenskrigen har det senere stått som et personlig forpliktende mene tekel at dette må ikke skje en gang til, dette må nye generasjoner bli spart for.

Så langt vi kan se det ligger det foran oss gode muligheter for å bryte den onde sirkel som

brakte europeiske nasjoner i krig med hverandre én gang i hver generasjon. Den største heder vi kan gi mennesker som har strevet og lidt, er å tjene arbeidet for framtidig trygghet og fred for vårt land og for verden.

Svært få vil i dag avvise de fordeler vårt folk har hatt av det dynamiske europeiske samarbeid vi gikk inn i for et kvart århundre siden. Vi står igjen ved et vegskille. Det er Regjeringens politikk at vi skal fortsette videre på samarbeidets veg. Vi vil bestemt fraråde at vi trer ut av denne veg på et tidspunkt da mange land knytter forbindelsene nærmere sammen.

Fred for Norge er en del av Europas fred, som igjen er avhengig av verdens fred. Trygghet og velstand i Norge er en del av Europas trygghet og velstand. Frihet og demokrati i Norge er en del av Europas frihet og demokrati. Nasjonene blir i vår tid forenet i et skjebnefellesskap. Dette gjør oss ikke fattigere. Det gjør oss rikere, både økonomisk og kulturelt.

La fortiden beholde de former for ulykker som skapte tragedier for våre fedre.

La en ny tid bygge opp åpenhet og tillit, trygghet og samvirke mellom mennesker og nasjoner.

Det er den veg som realiserer vår plikt og vårt ansvar, så vel mot fortiden som mot framtiden.